

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ (ΕΠΛ) ΣΤΟΝ ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΤΥΠΟ

(1983-1990)

Αθηνά ΒΟΡΡΙΣΗ

Η εργασία αναφέρεται στην παρουσία του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ), κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών λειτουργίας του, στον Τύπο της εποχής. Ειδικότερα μελετώνται οι αθηναϊκές εφημερίδες: *Η Αυγή*, *Το Βήμα*, *Η Καθημερινή* και *Τα Νέα*. Μέσα από τη σχετική αρθρογραφία αναδεικνύονται θέματα τα οποία αφορούν στην ίδρυση του θεσμού των ΕΠΛ, στη λειτουργία του, στο αίτημα για την καθιέρωση (γενίκευσή του), στα βιβλία του, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν σε αυτό το σχολείο, στην πρόσβαση των μαθητών του στα ΑΕΙ και ΤΕΙ, στα προβλήματα που δημιουργήθηκαν με τη λειτουργία του και τέλος παρουσιάζεται η αναφορά των εφημερίδων στην κατάργηση του συγκεκριμένου σχολείου. Η εργασία τεκμηριώνεται με την παρουσίαση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων από την αρθρογραφία των παραπάνω εφημερίδων.

The essay refers to the presence of the Greek Comprehensive - Multifarious School in Greek Press in its contemporary Press during the first years of its operation. Specifically, the following Athens-based newspapers are studied: *Avgi*, *Vima*, *Kathimerini* and *Nea*. Through the relevant articles several issues emerge regarding the foundation of the institution of the Comprehensive - Multifarious School, its operation, the appeal for its establishment (its generalization), its books, the cultural events that have taken place within it, the access of its student to State Universities and Technical Educational Institutes, the problems that arose during its operation and finally, newspapers' reports on the abolition of the particular school are presented. The essay is substantiated through the presentation of quantitative and qualitative data from the articles of the aforementioned newspapers.

«Το αγάπησε η κοινωνία και το γκρέμισε το πολιτικό σύστημα.»¹

Η περίοδος της μεταπολίτευσης αποτελεί πλέον τμήμα της σύγχρονης ιστορίας και χαρακτηρίζεται από πολλές αλλαγές σε διάφορους τομείς της ζωής μας. Μεταβάλλεται η πολιτική και κοινωνική κατάσταση στη χώρα, ενώ παράλληλα συμβαίνουν εξαιρετικά σημαντικές αλλαγές στην εκπαίδευση οι οποίες ανοίγουν το δρόμο για μία σειρά εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που θα ακολουθήσουν κατά τη διάρκεια αυτής της εποχής.

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γεωργίου Ράλλη, υπουργού παιδείας της κυβέρνησης του Κωνσταντίνου Καραμανλή μεταξύ των άλλων ανοίγει το δρόμο για την εφαρμογή της δημοτικής γλώσσας, της ζωντανής γλώσσας του λαού, που καθιερώνεται ως επίσημη γλώσσα του

1 Κώστας Ν. Τσιαντής, *Συνέντευξη* για το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (ΕΠΛ) στις 27 Ιουνίου 2011.

κράτους, όχι μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και σε όλο το δημόσιο βίο. Η επόμενη κυβέρνηση (1981) με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου συνεχίζει τις μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση και ψηφίζει, το νόμο 1566² για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στον παραπάνω νόμο ο οποίος ψηφίστηκε το 1985, εμπεριέχεται η ίδρυση του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ). Πρόκειται για ένα θεσμό που εξασφαλίζει την οργανική σύνδεση της γενικής και της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, παρέχει ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές για τη σύμμετρη ανάπτυξη των ικανοτήτων και την καλλιέργεια των ενδιαφερόντων και δεξιοτήτων τους, για την συμμετοχή τους στην παραγωγή και την ανάπτυξη της χώρας, όπως ακριβώς αναφέρεται στο σχετικό άρθρο του νόμου³.

Η έναρξη λειτουργίας τού θεσμού πραγματοποιήθηκε το σχολικό έτος 1984-85. Δεκατέσσερα (14) πολυκλαδικά λύκεια, διάσπαρτα σε όλη τη χώρα⁴ λειτούργησαν με προοπτική να πολλαπλασιαστούν και σιγά-σιγά να αντικαταστήσουν όλα τα σχολεία της δεύτερης βαθμίδας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το σχολικό έτος 1993-94 ο αριθμός των πολυκλαδικών λυκείων ανέρχεται σε είκοσι πέντε (25), ενώ μετά την αξιολόγηση τού θεσμού, χωρίς να ανατροφοδοτηθεί, καταργείται. Αυτό συνέβη μέσω μιας νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του υπουργού παιδείας Γεράσιμου Αρσένη⁵ επί κυβερνήσεως ΠΑΣΟΚ με πρωθυπουργό τον Κώστα Σημίτη. Με την τελευταία αυτή μεταρρύθμιση που εφαρμόστηκε από το σχολικό έτος 1997-98 καταργείται⁶ το πολυκλαδικό λύκειο.

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας των πολυκλαδικών λυκείων η παρουσία τους στον Τύπο είναι διαρκής και έντονη. Αναδεικνύονται, όπως θα φανεί παρακάτω, διάφορα θέματα που απασχολούν τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς, προβάλλονται τα νέα βιβλία, τα

2 Βλ. *Νόμος Πλαίσιο*, Εισηγητική Έκθεση του σχεδίου νόμου «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», άρθρ. 7, «Ενιαία πολυκλαδικά λύκεια», ΥΠΕΠΘ., ΟΕΔΒ, σ. 23-25.

3 Βλ. *ί.μ.*

4 Ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο, ενημερωτικό έντυπο, εκδ. ΥΠΕΠΘ, Αθήνα 1994, σ. 25.

5 Βλ. Σήφη Μπουζάκη, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1974 – 2000) ΣΕ *ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ. Συγκλίσεις, Αποκλίσεις, προοπτικές*, <http://www.alba.edu.gr/uploads/Bouzakis.pdf>, στις 25 Μαΐου 2014.

6Βλ. Γεωργιάδης Νίκος, *Διαμόρφωση και Εφαρμογή της Κρατικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής: Η περίπτωση του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ), διδακτορική διατριβή, ΕΚΠΑ, 2001. Βλ. επίσης Κωττούλα Μαρία, Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο: Μια καινοτομία από τη σκοπιά των εκπαιδευτικών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1998. Βλ. και Pigiaki Kalliope, *Effecting Change in Education: The Introduction of Comprehensive Lyceum in Greece – A Case Study*, University of Southampton, στο <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/11636#page/6/mode/2up>, από 27- 3-2000. Βλ. επίσης Samouilidi, Maria, *Evaluation of the organizational effectiveness of the Integrated Multifarious Lyceum in Greece: A process approach*, University of Hall, May, 1995. Βλ. και Βορρίση Αθηνά, *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (ΕΠΛ): Ένας Σταθμός στην Ιστορία του Εκπαιδευτικού μας Συστήματος*, διδακτορική διατριβή, ΕΚΠΑ, 2013.*

προβλήματα στη λειτουργία των σχολείων, όπως το κτηριακό, ενώ παρατηρούμε ότι το αίτημα για γενίκευση του θεσμού αυτού στη δεύτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι συνεχές. Ένας τομέας που φαίνεται να προβάλλεται ιδιαίτερα και διεκδικεί θέση στα δρώμενα των τοπικών κοινωνιών, είναι οι πολιτιστικές δραστηριότητες των πολυκλαδικών. Αυτές προβάλλονται σε ειδική στήλη κυρίως στην εφημερίδα *Τα Νέα* και παράλληλα αποτελούν αφορμή για επαινετικά δημοσιεύματα – άρθρα σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των πολυκλαδικών λυκείων.

Στην παρούσα εργασία ερευνάται, μέσω της ιστορικής έρευνας, της ανάλυσης περιεχομένου και της ποσοτικής έρευνας η θεματολογία που αναφέρεται στο ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο (ΕΠΛ), ανά έτος και εφημερίδα. Έχουν επιλεγεί έντυπα με αποκλίνουσα πολιτική χροιά προκειμένου να διαμορφωθεί μια αντικειμενική εικόνα στον αναγνώστη για τη λειτουργία του σχολείου μέσα από τα θέματα τα οποία απασχόλησαν τον Τύπο κατά την περίοδο της πρώτης δεκαετίας λειτουργίας του θεσμού. Τα στοιχεία παρατίθενται με χρονολογική σειρά και αντλούνται, όπως άλλωστε αναφέρεται, από τις εφημερίδες: *Η Αυγή*, *Το Βήμα*, *Η Καθημερινή* και *Τα Νέα*.

Το 1983 είναι το έτος προετοιμασίας του θεσμού και μόνο δύο από τις τέσσερις προαναφερθείσες εφημερίδες δημοσιεύουν ειδήσεις για το νέο θεσμό που προετοιμάζει η κυβέρνηση. Συγκεκριμένα, η εφημερίδα *Το Βήμα*, παρουσιάζει συνέντευξη του υφυπουργού παιδείας Πέτρου Μώραλη ο οποίος δίνει πληροφορίες για το σχολείο. Αναφέρει μεταξύ των άλλων «... δε νομίζω να μπορέσουμε να φτάσουμε σε πλήρη επικράτησή του...». Παράλληλα, το ίδιο έτος η εφημερίδα *Τα Νέα* σε μια σειρά δημοσιευμάτων ανακοινώνει την επικείμενη λειτουργία του ΕΠΛ, μιλάει για το ρόλο της Ομάδας Εργασίας (ΟΕ) η οποία έχει την ευθύνη για τη λειτουργία των σχολείων, πληροφορεί για το ρόλο του σχολείου και τονίζει ότι σε αυτό θα δίνονται ίσες ευκαιρίες στους μαθητές ανεξάρτητα από την καταγωγή τους. Δημοσιεύεται επίσης αίτημα των κατοίκων της περιοχής Παλλήνης της Αττικής για λειτουργία πολυκλαδικού σχολείου στην περιοχή τους. Διαβάζουμε ακόμη την εισήγηση του Πανελληνίου Συλλόγου Γεωπόνων για την κατανομή των ωρών διδασκαλίας της σχετικής ειδικότητας στα πολυκλαδικά λύκεια.

Την επόμενη χρονιά (1984) η εφημερίδα *Αυγή* πληροφορεί τους αναγνώστες της για τη λειτουργία του θεσμού, παρουσιάζει το αίτημα των μαθητών Τεχνικών Επαγγελματικών Λυκείων (ΤΕΛ), ζητούν να είναι μοναδικός τύπος λυκείου το ΕΠΛ, ο υπουργός παιδείας Απόστολος Κακλαμάνης καλεί τους εκπαιδευτικούς και τους συνδικαλιστικούς φορείς να συμβάλουν στην επιτυχία του ΕΠΛ.

Σειρά δημοσιευμάτων το ίδιο έτος στην εφημερίδα *Το Βήμα*, μας πληροφορούν για τα δεκατέσσερα (14) πρώτα ΕΠΛ που θα λειτουργήσουν από 1.9.84 και στο άμεσο μέλλον θα συνυπάρξουν με τα Γενικά Λύκεια (ΓΛ) και τα ΤΕΛ, αναφέρεται ο τρόπος εγγραφής των μαθητών και τα νέα βιβλία, ενώ σε πορεία μαθητών, που προβάλλει η εφημερίδα, ακούγεται το σύνθημα «Ενιαίο Λύκειο Πολυκλαδικό». *Η Καθημερινή*⁷ δημοσιεύει το προσχέδιο νόμου για την αναμόρφωση στη δομή της Γενικής Εκπαίδευσης δίνοντας έμφαση στην ίδρυση, ενός νέου

7Βλ. ενδεικτικά εφ. *Η Καθημερινή*, 20 Ιαν. 1984.

σχολείου, ενός θεσμού μέσω του οποίου επιχειρείται να δοθούν ίσες ευκαιρίες στους μαθητές για τη σύμμετρη ανάπτυξη των ικανοτήτων τους, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά.

Στην εφημερίδα *Τα Νέα* κατά τη διάρκεια του έτους 1984 σε είκοσι τρεις συνολικά αναφορές παρουσιάζεται η εξής θεματολογία: Τέσσερα διαφορετικά δημοσιεύματα μιλούν για τη δομή του ΕΠΑ, αναφέρονται τα 14 νέα σχολεία σε όλη τη χώρα και ο ευρύτερος κοινωνικός στόχος που επιδιώκεται με την ίδρυση του ΕΠΑ ο οποίος είναι να καταργηθεί η κοινωνική διάκριση ανάμεσα στην πνευματική και τη χειρωνακτική εργασία. Προβάλλεται η άποψη της ΟΛΜΕ, υπέρ της καθιέρωσης του ΕΠΑ ως μοναδικού τύπου λυκείου. Το ίδιο αίτημα επαναλαμβάνεται από την Ανώτατη Συνομοσπονδία Γονέων - μαθητών⁸. Παρουσιάζονται τα νέα μαθήματα και τα νέα βιβλία του πολυκλαδικού, ο συντονιστής της ΟΕ, Αλέκος Καλοφωλιάς μιλάει γι' αυτά. Στη σελίδα της εφημερίδας που αναγράφεται το πρόγραμμα της τηλεόρασης αναφέρεται προγραμματισμένη ενημέρωση για το ΕΠΑ.

Για πρώτη φορά εμφανίζεται η διαμαρτυρία των καθηγητών και μαθητών ΤΕΛ οι οποίοι μιλούν για υποβάθμιση του πτυχίου τους και ζητούν την ισοτιμία του με αυτό του πολυκλαδικού (Β. Αθανασόπουλος-ΚΕΤΕ Ζωγράφου)⁹. Ακολουθούν διαμαρτυρίες για σοβαρά κτηριακά προβλήματα στο ΕΠΑ Πειραιά και Νέας Φιλαδέλφειας. Ο Αλέξης Δημαράς σε άρθρο του παρουσιάζοντας τα θετικά σημεία του πολυκλαδικού γράφει χαρακτηριστικά: «*Ας τα αφήσουμε να αναπνεύσουν μήπως φτάσει έτσι κάποτε η νέα πνοή στα σχολεία μας*»¹⁰.

Η εφημερίδα *Αυγή* το έτος 1985 παρουσιάζει τη θεσμοθέτηση του σχολείου¹¹, ενώ τον Αύγουστο του ίδιου έτους πληροφορεί τους αναγνώστες, με αφορμή το συνέδριο της Διδακταλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος (ΔΟΕ) για τα 20 ΕΠΑ που θα λειτουργήσουν από το Σεπτέμβρη και τα επιμορφωτικά σεμινάρια για τους καθηγητές των ΕΠΑ¹². Στη διάρκεια όλου του έτους, αυτό που αξίζει να προσέξει κανείς είναι η αναφορά στα αιτήματα φορέων (ΟΛΜΕ και ΟΛΤΕ¹³) για γενίκευση του πολυκλαδικού ως μοναδικού τύπου λυκείου (μετράμε τέσσερις αναφορές του συγκεκριμένου αιτήματος). Σημειώνεται ότι ένα ακόμη αίτημα της ΟΛΤΕ είναι ο μη προσδιορισμός της δομής του ΕΠΑ στο σχετικό νόμο, ζητά αυτό να γίνει με προεδρικό διάταγμα αργότερα.

Στο *Βήμα*, το ίδιο έτος βρίσκουμε τις εξής αναφορές για το θέμα: Το νέο μάθημα της Πληροφορικής διδάσκεται στα ΕΠΑ, δημιουργούνται τα Σχολικά Εργαστηριακά Κέντρα (ΣΕΚ) για την άσκηση των μαθητών, επιβεβαιώνεται η πρόβλεψη από τον υφυπουργό παιδείας Πέτρο Μώραλη για σταδιακή επέκταση του θεσμού, αφού μελετηθεί. Αναφέρεται το σχόλιο της Ελευθεροτυπίας για «*φτωχά στοιχεία*» του ΕΠΑ ως προς τον τεχνολογικό εξοπλισμό. Το ΚΚΕ

8 Βλ. εφ. *Τα Νέα*, 10 Οκτ. 1984.

9 Βλ. εφ. *Τα Νέα*, 10 Οκτ. 1984.

10 Βλ. εφ. *Τα Νέα*, 18 Σεπτ. 1984.

11 Εφ. *Η Αυγή*, 6 Φεβρ. 1985.

12 Εφ. *Η Αυγή*, 22 Αυγούστου 1985.

13 Ομοσπονδία Λειτουργών Τεχνικής (Επαγγελματικής) Εκπαίδευσης (ΟΛΤΕ ή ΟΛΤΕΕ)

μέσω της εκπροσώπου του, Μαρίας Δαμανάκη μιλάει για τη μη θέσπιση του ΕΠΑ ως μοναδικού τύπου λυκείου και τονίζει τη διάκριση που υπάρχει μεταξύ των μαθητών Γενικού Λυκείου (ΓΛ), Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου (ΤΕΛ) και ΕΠΑ. Το ίδιο αίτημα επαναλαμβάνεται από την πλευρά των καθηγητών και στη συνέχεια βλέπουμε δημοσίευμα που χαρακτηρίζει το ΕΠΑ «ελπιδοφόρα» καινοτομία στην εκπαίδευση. Είκοσι ένα (21) στρέμματα αναφέρεται ότι διατέθηκαν για τη δημιουργία του ΕΠΑ και ΚΕΤΕ στην Αίγινα, παρουσιάζονται και εδώ τα έξι¹⁴ νέα ΕΠΑ που θα λειτουργήσουν από τη νέα σχολική χρονιά. Η εφημερίδα συνεχίζει με αρθρογραφία η οποία ασχολείται με το νέο νομοσχέδιο για την εκπαίδευση και τη συζήτησή του στη Βουλή, όπου το ΚΚΕ δια της εκπροσώπου του Μαρίας Δαμανάκη δηλώνει ότι τάσσεται κατά του νομοσχεδίου, γιατί, όπως λέει, δεν κατοχυρώνει το ΕΠΑ¹⁵. Αναδεικνύεται ακόμη απάντηση του υπουργού στους καθηγητές οι οποίοι ζητούν γενίκευση του θεσμού. Ο υπουργός απαντά ότι δεν μπορεί να γενικευθεί το ΕΠΑ, γιατί πρέπει να επεκταθεί η πειραματική λειτουργία του. Σε άλλο άρθρο τονίζεται ότι ο νέος νόμος θα ισχύσει και στην ιδιωτική εκπαίδευση, εκτός του άρθρου που αναφέρεται στα πολυκλαδικά λύκεια. Σε δημοσίευμα που ακολουθεί ο Κώστας Μπαλάσκας, μέλος της ΟΕ του ΕΠΑ απαντά σε ερώτηση για το βιβλίο των Αρχαίων Ελληνικών της πρώτης τάξης του ΕΠΑ.

Η Ήρα Βαλσαμάκη στην *Καθημερινή* μιλάει για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γεωργίου Ράλλη με αφορμή τη συζήτηση στη Βουλή του εκπαιδευτικού νομοσχεδίου του ΠΑΣΟΚ. Εκφράζει την άποψη ότι σκόπιμα αυτό συζητείται κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου στη Βουλή, προκειμένου να μην προκαλέσει αντιδράσεις, ισχυρίζεται ότι τα θέματα της παιδείας είναι εθνικά και όχι κομματικά. Για το θεσμό του ΕΠΑ λέει ότι δεν μπορεί κανείς να έχει αντίρρηση για την πειραματική λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού, επισημαίνοντας συγχρόνως την δημιουργία δεκάδων ΕΠΑ χωρίς να μελετηθούν τα αποτελέσματα από την ίδρυση των πρώτων. Προβάλλονται ακόμη οι ειδήσεις για την ψήφιση του εκπαιδευτικού νόμου από το ΠΑΣΟΚ, η ισχύς του και στην ιδιωτική εκπαίδευση (εκτός του άρθρου που αναφέρεται στα ΕΠΑ), ενώ αναδεικνύεται η είδηση ότι τα πολυκλαδικά ιδρύονται σταδιακά ανάλογα με τις γεωγραφικές, εκπαιδευτικές, οικονομικές ανάγκες και κοινωνικές συνθήκες¹⁶.

Στην εφημερίδα *Τα Νέα* του ίδιου έτους διακρίνουμε θετικά σχόλια προς την κυβέρνηση, που αφορούν στην ίδρυση και λειτουργία των ΕΠΑ. Μιλούν για τη βελτίωση της εκπαίδευσης και την άρση της αδικίας. Επισημαίνεται η ίδρυση των ΣΕΚ και ΣΕ για να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες των ΕΠΑ, αλλά και των άλλων λυκείων, αναφέρεται μάλιστα η πρόσληψη τεχνιτών για τη συντήρηση των σχολικών αυτών εργαστηρίων. Αγορά βιβλίων και οργάνωση βιβλιοθηκών σε όλα τα σχολεία ανακοινώνει η εφημερίδα, ενώ μας πληροφορεί ότι στα ΕΠΑ λειτουργούν δεκατέσσερις βιβλιοθήκες. Προβάλλεται το αίτημα για ένα μόνο λύκειο, το πολυκλαδικό από τους μαθητές (τρεις φορές και δύο από τους καθηγητές) και προτείνεται η γενίκευσή του μελλοντικά από τον αρθρογράφο Νίκο Κλαουδάτο¹⁷. Το ΚΚΕ καλεί σε απεργιακές

14Τα νέα ΕΠΑ που προστίθενται στα 14 που ήδη λειτουργούν είναι στις περιοχές: Δράμα, Έδεσσα, Τρίκαλα, Καρδίτσα, Χανιά και Κορυδαλλό.

15Βλ. εφ. *Το Βήμα*, 28 Αυγούστου 1985.

16Βλ. εφ. *Η Καθημερινή* 15 Αυγ. και 5 Σεπτ. 1985.

17Βλ. ενδεικτικά εφ. *Τα Νέα*, 26 Μαρτ. 1985.

κινητοποιήσεις, διαμαρτύρεται και προβάλλει την «απαγόρευση» ίδρυσης ΕΠΛ από την ιδιωτική εκπαίδευση¹⁸. Διαβάζουμε για την οικολογική ομάδα του ΕΠΛ Ρεθύμνου και την εκδήλωση που οργάνωσε με θέμα «Η ρύπανση στο Ρέθυμνο». Ο υπουργός παιδείας Απόστολος Κακλαμάνης δηλώνει ότι την επόμενη διετία τα ΕΠΛ θα γίνουν 40 και διαψεύδει τις φήμες ότι το νέο σχολείο είναι αποτέλεσμα «επέμβασης» ξένων φορέων ή οργανισμών. Το Γραφείο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην Αθήνα σε συνεργασία με το ΕΠΛ Αθήνας και το ΓΛ οργάνωσαν σεμινάριο εφαρμογής της Πληροφορικής στην εκπαίδευση με τη συνδρομή γάλλων εκπαιδευτικών. Το ΕΠΛ Νέας Φιλαδέλφειας ανακοινώνει τις πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις του που θα ξεκινήσουν με εγκαίνια έκθεσης στις 10.5.1985.

Βρισκόμαστε στο δεύτερο έτος λειτουργίας του ΕΠΛ (1986) και η *Αυγή* πληροφορεί τους αναγνώστες της για την αποφοίτηση των πρώτων μαθητών το σχολικό έτος 1986-87. Παράλληλα περιγράφονται οι καταλήψεις και επεκτείνονται οι κινητοποιήσεις στα πολυκλαδικά όλης της χώρας. Οι μαθητές ζητούν να γενικευθεί ο θεσμός, να ρυθμιστεί το θέμα της πρόσβασης των αποφοίτων στα ΑΕΙ και ΤΕΙ και να ξεκινήσει η λειτουργία των τμημάτων ειδίκευσης. Επίσης παρουσιάζονται οι καταλήψεις στα ΕΠΛ της Ηλιούπολης, του Πειραιά και η συμμετοχή του ΕΠΛ Αιγάλεω σε αυτές. Τα συγκεκριμένα σχολεία αντιμετωπίζουν στεγαστικό πρόβλημα και έλλειψη καθηγητών¹⁹. Ο σύλλογος γονέων συμπαρίσταται στους μαθητές και συνεδριάζει παράλληλα. Με επόμενο άρθρο η εφημερίδα μάς πληροφορεί για την πορεία διαμαρτυρίας 5.000 περίπου μαθητών (17.12.86) και των συνδικαλιστικών οργανώσεων ΟΛΜΕ-ΟΛΤΕΕ-ΔΟΕ-ΟΙΕΛΕ στις 18.12.86 καθώς επίσης για τη διαμεσολάβηση του νομάρχη Αττικής ώστε να συμβάλει στην επίλυση των προβλημάτων. Κατόπιν παρουσιάζονται και άλλα αιτήματα όπως μείωση εισακτέων και αύξηση δαπανών για την παιδεία. Ανακοινώνεται λίγο αργότερα το συνέδριο των ΕΠΛ για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα σχολεία ανά περιοχή.

Στην αρθρογραφία της εφημερίδας *Το Βήμα* για το έτος 1986 βλέπουμε, στη στήλη του προγράμματος της τηλεόρασης, την προβολή συζήτησης που πρόκειται να γίνει για το ΕΠΛ στο πλαίσιο της εκπομπής Εκπαιδευτική Τηλεόραση. Δημοσιεύονται: τα θετικά σχόλια για την εφαρμογή της δεύτερης ξένης γλώσσας στα ΕΠΛ, το σχόλιο του πρώην προέδρου της ΟΛΜΕ Χρήστου Μιχαλέ ο οποίος βλέπει ως θετικό το θέμα της καθιέρωσης του ΕΠΛ, την αναφορά στο ποσόν που θα δαπανηθεί για τα υπάρχοντα ΕΠΛ (216 εκατομμύρια δρχ.), τα προβλήματα τα οποία εμφανίζονται στα ΕΠΛ και προκαλούν τις καταλήψεις καθώς και την αλλαγή του υπουργού παιδείας, γεγονός που προκαλεί ανησυχία στους μαθητές οι οποίοι έχουν πάρει υποσχέσεις για λύση των προβλημάτων τους. Δημοσιεύματα επαναλαμβάνουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα σχολεία: το κτηριακό, την κατοχύρωση επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων κλάδων-τμημάτων ειδίκευσης από το σχολικό έτος 1986-8, την έλλειψη βιβλίων από τη Γ' ΕΠΛ²⁰. Τέλος, ο Νίκος Δήμου σε άρθρο του μας καλεί να ακούσουμε τους νέους στις καταλήψεις και σχολιάζει ως «φενάκη» την εξέλιξη του πολυκλαδικού.

18Βλ. εφ. *Τα Νέα*, 30 Μαρ. 1985.

19Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 11 Δεκ. 1986.

20 Σουλβάνας Ράπτη, «Γιατί οι καταλήψεις στα Πολυκλαδικά Λύκεια;», εφ. *Το Βήμα*, 14 Δεκ. 1986.

Σε άρθρο της *Καθημερινής* η αρθρογράφος Ήρα Βαλσαμάκη προτείνει αντικατάσταση κάποιων βιβλίων του ΕΠΛ, όπως αυτό του μαθήματος της οικονομίας, γιατί «...διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα υπέρ συγκεκριμένης μονομερούς ιδεολογικής αντίληψης», όπως ακριβώς αναφέρει.

Η εφημερίδα *Τα Νέα* το ίδιο έτος (1986) πληροφορεί ότι οι σπουδαστές ζητούν την καθιέρωση του ΕΠΛ για να συμβάλει στην άρση της υποτίμησης της τεχνικής εκπαίδευσης και της χειρωνακτικής εργασίας, επειδή όπως λέει ανταποκρίνεται στην ανάγκη για νέα σύνθεση γνώσεων. Δίνονται πληροφορίες για το έτος εξειδίκευσης που θα λειτουργήσει από το σχολικό έτος 1987-88, αλλά θα προηγηθεί στη Γ' τάξη ΕΠΛ η διδασκαλία της πληροφορικής (20 ώρες/εβδομάδα το 1986-87). Ο υφυπουργός πολιτισμού Γ.Α. Παπανδρέου επισκέπτεται τους μαθητές του ΕΠΛ Αιγάλεω που βρίσκονται σε κατάληψη. Προβάλλονται επίσης τα προαιρετικά μαθήματα στα ΕΠΛ (αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, ρωσικά, θέατρο, μουσική, ζωγραφική, ξυλογλυπτική κ.ά.).

Στο πλαίσιο της προβολής του νέου νόμου (1566) αναφέρονται: η λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων, οι σχολικοί συνεταιρισμοί και ο επαγγελματικός προσανατολισμός. Ο Απόστολος Κακλαμάνης εγκαινιάζει τα διδακτήρια του ΕΠΛ στα Χανιά. Συγχρόνως διαβάζουμε σε επιστολή γονέα την επισήμανση ότι δεν υπάρχουν κενές θέσεις στα ΕΠΛ για εγγραφή μαθητών. Η συντονιστική επιτροπή του συλλόγου γονέων των ΕΠΛ δηλώνει, έλλειψη χώρου-αιθουσών στα ΕΠΛ-τα εργαστήρια δεν επαρκούν. Προβάλλονται: η πορεία διαμαρτυρίας και η κατάληψη μαθητών στο ΕΠΛ Πειραιά με αιτήματα τα βιβλία, τους υπολογιστές και τις αίθουσες για διδασκαλία. Στην ίδια εφημερίδα παρατηρούμε στο πρόγραμμα για την τηλεόραση, εκπομπή - παρουσίαση του ΕΠΛ. Σε άλλο δημοσίευμα τονίζεται διαμαρτυρία μαθητών στο ΕΠΛ Χανίων, οι μαθητές διαμαρτύρονται εναντίον του νομάρχη ο οποίος στη θέση του επιστάτη προσέλαβε «αγροφύλακα». Διαβάζουμε αναφορά στην έναρξη των πολιτιστικών εκδηλώσεων του ΕΠΛ Ηλιούπολης με αφιέρωμα στην Κύπρο. Η εφημερίδα συνεχίζει με προβολή των κινητοποιήσεων των μαθητών, ενώ υπουργός παιδείας έχει αναλάβει ο Αντώνης Τρίτσης. Σε συνέντευξη των μαθητών στο υπό κατάληψη ΕΠΛ Αμπελοκήπων δηλώνεται ότι θα γίνουν μαθήματα κατά τη διάρκεια της κατάληψης από φοιτητές και καθηγητές του πανεπιστημίου. Οι μαθητές δηλώνουν ότι ελέγχουν την κατάληψη και η δημοσιογράφος Σουλβάνα Ράπτη παρατηρεί ότι απουσιάζει «η κομματική ομπρέλα» από αυτή την κατάληψη. Παράλληλα οι γονείς σχολιάζουν την αλαζονική συμπεριφορά του Αντώνη Τρίτση. Επιτροπή μαθητών ΕΠΛ από όλη τη χώρα προωθούν αιτήματα μαθητών ΕΠΛ από όλα τα πολυκλαδικά: 1. Να καθοριστεί το ποσοστό εισακτέων σε ΑΕΙ-ΤΕΙ. 2. Να ενσωματωθεί στα χρόνια του ΕΠΛ ο τέταρτος χρόνος ειδίκευσης, 3. Να μην υπαχθούν τα τμήματα ΕΠΛ στα ΣΕΚ. 4. Να δοθούν το συντομότερο δυνατό βιβλία στους μαθητές²¹.

Τα Νέα κλείνουν τις αναφορές τους στα προβλήματα του ΕΠΛ για το έτος 1986 με τα αιτήματα της συντονιστικής επιτροπής ΕΠΛ η οποία ανακοινώθηκε μετά από συνέδριο που έγινε στις 20 και 21 Δεκεμβρίου στο ΕΠΛ Κορυδαλλού. Ζητούν: 1. Κάθε σχολείο νέο να είναι πολυκλαδικό. 2. Να υπάρχει πλήρης κάλυψη των κλάδων από βιβλία. 3. Να καθοριστεί το

21Βλ. ενδεικτικά εφ. *Τα Νέα*, 22 Δεκ. 1986.

ποσοστό εισαγωγής από κλάδους στα ΤΕΙ 4. Από την ερχόμενη σχολική χρονιά ο 4^{ος} χρόνος ειδίκευσης να παρέχεται κατά τη διάρκεια των τριών ετών φοίτησης στο ΕΠΛ.

Το έτος 1987 επαναλαμβάνονται κάποια από τα αιτήματα των προηγούμενων ετών. Παρατηρούμε ότι καθίσταται πάγιο το αίτημα για γενίκευση του θεσμού των ΕΠΛ στη δεύτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μελετώντας τις σελίδες της εφημερίδας *Αυγή* φαίνεται ότι επιπλέον λόγω των καταλήψεων οι μαθητές ζητούν να λυθεί το θέμα των απουσιών τους. Αναφέρονται ως «υπόλογοι» για τις καταλήψεις το ΚΚΕ και η ΚΝΕ, ενώ αρνητική κριτική δέχεται ο υπουργός παιδείας Αντ. Τρίτσης ο οποίος αποχώρησε από τον προγραμματισμένο διάλογο με μαθητές του ΕΠΛ²². Σε επόμενο δημοσίευσμά της η εφημερίδα πληροφορεί τους αναγνώστες για τη νομοθετική ρύθμιση της εισαγωγής των αποφοίτων ΕΠΛ στα ΑΕΙ και ΤΕΙ με τρόπο που να ισχύει ό,τι και στα ΤΕΛ (ποσοστό συμμετοχής χωρίς εξετάσεις)²³. Το διαρκές αίτημα για ένα και μοναδικό σχολείο πολυκλαδικό προβάλλεται ως αίτημα των εκπαιδευτικών στη συγκέντρωσή τους, 8 Νοεμβρίου του ίδιου έτους.

Στην εφημερίδα *Το Βήμα* ο Σπ. Λιναρδάτος με αφορμή κινητοποιήσεις των νέων στη Γαλλία, Ισπανία, Ελλάδα (ΕΠΛ) και Κίνα, γράφει για μια «νέα πολιτική που διαφαίνεται». Ο Φάνης Ι. Κακριδής στις 15 Φεβρουαρίου προσπαθώντας να τονίσει την «πηγή του κακού» για τα προβλήματα στην εκπαίδευση και αναφερόμενος στην συνάντησή του με τους μαθητές των ΕΠΛ μιλάει για «...συγκλονιστική συνάντηση με τα συμβούλια των πολυκλαδικών...» που όπως αναφέρει «...δείχνει να ξεχάστηκε [το πολυκλαδικό] μέσα στο μεγάλο τσίρκο του ανασχηματισμού...». Την 1^η Μαρτίου η εφημερίδα δημοσιεύει άρθρο του Δημήτρη Ζάννα, δικηγόρου από τη Θεσσαλονίκη ο οποίος μιλάει για «απόπειρα διαλόγου» του υπουργού με τους μαθητές ΕΠΛ και τη «φυγή του Αντ. Τρίτση» από την ΕΡΤ1. Στις 10 Μαΐου ο Φάνης Ι. Κακριδής τονίζει σε άρθρο του το ρόλο των σχολικών βιβλιοθηκών, που σχεδίασε το ΚΕΜΕ, για τη θετική ανταπόκριση του υπουργού Απόστολου Κακλαμάνη και τις «αστοχίες» του υπουργού Αντ. Τρίτση ως προς την αγορά βιβλίων. Ο ίδιος αρθρογράφος συνεχίζει για τα πολυκλαδικά με αναφορές του στα βιβλία και τα μαθήματα του ΕΠΛ. Το μήνα Δεκέμβριο, προβάλλεται η μουσική εκδήλωση του ΕΠΛ Ηλιούπολης στη στήλη με τις εβδομαδιαίες εκδηλώσεις της εφημερίδας.

Η Καθημερινή για το έτος 1987 μας δίνει μόνο μια αναφορά στο ΕΠΛ μέσα από το άρθρο του Γ. Ράλλη ο οποίος μιλάει για τα προβλήματα της εκπαίδευσης και λέει χαρακτηριστικά για το ΕΠΛ ότι «...είναι ένα αναμφισβήτητο γεγονός και είναι βέβαιο ότι το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο δεν λύνει τα προβλήματα».²⁴

Το ίδιο έτος η εφημερίδα *Τα Νέα* προβάλλει τα εξής: Την προσπάθεια του υπουργού Αντ. Τρίτση για διάλογο με τους μαθητές των ΕΠΛ, τα αιτήματα των πολυκλαδικών, το αίτημα των σπουδαστών της ΑΣΕΤΕΜ-ΣΕΛΕΤΕ οι οποίοι διαδηλώνουν έξω από το ΥΠΕΠΘ ζητώντας να καταργηθεί η «παρασχολή» ΠΑΤΕΣ και να υπάρχει ένα μόνο λύκειο, το πολυκλαδικό. Στο τέλος

22Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 3 Φεβρ. 1987.

23Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 5 Ιουν. 1987.

24 Γ. Ράλλη, «Ορθά τα μέτρα για την παιδεία αλλά ελλιπή», εφ. *Η Καθημερινή*, 21 Οκτ. 1987.

Ιανουαρίου δημοσιεύεται από την Πανελλαδική συντονιστική επιτροπή των ΕΠΛ καταδικαστική απόφαση για τα μέλη της ΚΝΕ που δεν άφησαν να γίνει ο διάλογος με τον υπουργό παιδείας στο Δήμο Αθηναίων. Στις αρχές Φεβρουαρίου διατυπώνεται η άποψη της εφημερίδας ότι τα ΕΠΛ στρέφονται με κάθε τρόπο εναντίον του Αντ. Τρίτση και προτρέπει να μην του καταλογίζουν ευθύνες «για ό,τι δε φταίει». Ο Κώστας Γεωργουσόπουλος σε άρθρο του αναφέρεται στην «εξαπάτηση από την πολιτεία» σχετικά με τα ΕΠΛ και κατηγορεί τα κόμματα για τον κομματισμό στα σχολεία. Η ίδια εφημερίδα στη στήλη για το πρόγραμμα της τηλεόρασης, ανακοινώνει τη συζήτηση που πρόκειται να γίνει στις 16 Φεβρουαρίου μεταξύ του υπουργού Αντ. Τρίτση και των μαθητών ΕΠΛ. Ακολουθεί και άλλη ανακοίνωση της εφημερίδας (16.2.87) για τη συζήτηση με τους προέδρους των δεκαπενταμελών συμβουλίων των έξι ΕΠΛ Αττικής, αφού έχει προηγηθεί η ματαίωση της συζήτησης για τα ΕΠΛ στο Δήμο Αθηναίων.²⁵ Μετά την προγραμματισμένη συζήτηση στην ΕΡΤ1, η εφημερίδα σχολιάζει ότι ο υπουργός έδωσε λύση στις απουσίες των μαθητών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των καταλήψεων. Παράλληλα μιλώντας για το μέλλον του ΕΠΛ ο υπουργός είπε ότι «δε θα είναι ο μόνος τύπος λυκείου στη χώρα μας», θα υπάρχει σε περιοχές που έχουν πάνω από 20.000 κατοίκους, μίλησε ακόμη για την υποδομή στα ΕΠΛ και δεν μπόρεσε να δικαιολογήσει, γιατί μέχρι τώρα δεν έχουν λειτουργήσει αρκετοί κλάδοι στα ΕΠΛ, όπως σχολιάζει η εφημερίδα. Στο τέλος Φεβρουαρίου η εφημερίδα παρουσιάζει έρευνα με τίτλο «Το εκπαιδευτικό σύστημα πάσχει από ... αρρυθμία» εδώ προβάλλεται το ΕΠΛ, ως λύση για την ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης. Εκδηλώσεις και «πρότυποι σχολικοί συνεταιρισμοί ΕΠΛ» καθώς και επιδόματα θέσεων για τους διευθυντές ΕΠΛ και ΤΕΛ ανακοινώνονται στο περιεχόμενο των επόμενων φύλλων της εφημερίδας. Βλέπουμε επίσης δημοσιεύματα για το διάλογο που δήθεν συνεχίζεται. Δηλώνουν αποχώρηση από αυτόν ο πρόεδρος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου και η διευθύντρια του ΕΠΛ Αθήνας, η οποία φανερά ενοχλημένη δηλώνει «διακωμώδηση του διαλόγου». Οι καταλήψεις και οι προσπάθειες για διάλογο συνεχίζονται, αλλά στις 2 Ιουνίου η εφημερίδα παρουσιάζει απόψεις και προτάσεις μαθητών που εντυπωσιάζουν τον αναγνώστη για την ωριμότητά τους. Οι εκπαιδευτικοί ζητούν οργανικές θέσεις στα ΕΠΛ και ο Χρίστος Δούκας μιλάει για μια «τολμηρή εκπαιδευτική πολιτική» που θα υλοποιούνταν με την καθιέρωση του ΕΠΛ. Στη συνέχεια παρουσιάζεται και εδώ η αποχώρηση του υπουργού από την ΕΡΤ στις 31.8.87 στο διάλογο για την παιδεία, σχολιάζει μάλιστα ο αρθρογράφος, ότι ο υπουργός έφυγε αφού έδιωξε τους δημοσιογράφους. Στις εισαγωγικές εξετάσεις για το πανεπιστήμιο, προβάλλεται η είδηση ότι το ΕΠΛ έχει τους «κορυφαίους» στην ιατρική. Μια σειρά δημοσιευμάτων στην ίδια εφημερίδα από το τέλος Σεπτεμβρίου μέχρι το τέλος περίπου Οκτώβρη αναφέρονται στις σοβαρές ελλείψεις των πολυκλαδικών (σε υποδομές και εκπαιδευτικούς). Χαρακτηριστικά διαβάζουμε για το ΕΠΛ Κορυδαλλού από όπου αποφοιτούν ειδικότητες πληροφορικής, αλλά η προμήθεια υπολογιστών έχει καθυστερήσει ένα έτος. Ο κύκλος δημοσιευμάτων για το πολυκλαδικό το 1987 στα *Νέα* κλείνει με την προβολή εκδήλωσης του ΕΠΛ Αθήνας για τη Διδώ Σωτηρίου στο *Σπίτι της Κύπρου*. μιλούν για το έργο της ο Κώστας Μπαλάσκας, μέλος της ΟΕ των πολυκλαδικών και ο Κώστας Κοτζιούλας εκπαιδευτικός του πολυκλαδικού Αθήνας.

Το έτος 1988 η εφημερίδα *Αυγή* προβάλλει τις κινητοποιήσεις των μαθητών κυρίως των ΤΕΛ αναδεικνύοντας το υψηλό ποσοστό συμμετοχής των μαθητών σε αυτές. Οι μαθητές των

25«Ανοίγει τα χαρτιά του ο υπουργός παιδείας», εφ. *Τα Νέα*, 16 Φεβρ. 1987.

ΤΕΛ ζητούν να μην προηγούνται οι απόφοιτοι των ΕΠΛ στους διορισμούς στο δημόσιο τομέα έναντι των αποφοίτων των ΤΕΛ²⁶, να έχουν δικαίωμα πρόσβασης στα ΤΕΙ σε ποσοστό 23.5 % οι μαθητές των ΤΕΛ, όχι μόνο για δύο χρόνια, αλλά και μετά. Διαβάζουμε επίσης μια ανακοίνωση της «Μαθητικής Αυτονομίας», όπως αποκαλείται, η οποία μιλάει για «κίνημα καταλήψεων» ΤΕΛ-ΤΕΣ-ΓΛ (όχι ΕΠΛ)²⁷. Σε επόμενο δημοσίευμα²⁸ διαβάζουμε ξανά για τις κινητοποιήσεις των ΤΕΛ με αίτημα την ισοτιμία των πτυχίων τους με αυτά του Γενικού Λυκείου και την κατάργηση του τέταρτου έτους ειδικευσης στα ΕΠΛ. Με αφορμή το συνέδριο για την εκπαίδευση της Ε ΑΡ, βλέπουμε άρθρο του Δημήτρη Φύσσα, ιστορικού-φροντιστή όπου μεταξύ άλλων σχολιάζει θετικά το ΕΠΛ και αναρωτιέται: «...γιατί λοιπόν προτείνεται έτσι άσκεφτα η κατάργησή του; Ορθότερα θα ήταν μάλλον να πολλαπλασιαστούν [τα ΕΠΛ] και να λειτουργήσουν παράλληλα με τα άλλα, προσφερόμενα στην επιλογή των ενδιαφερομένων»²⁹. Σε άρθρο που ακολουθεί με αφορμή την απεργία των καθηγητών και την καθυστέρηση των εξετάσεων για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ αποδοκιμάζεται το ΠΑΣΟΚ για το νόμο 1566/1985 με τον οποίο διατήρησε όλους τους τύπους των λυκείων που είχε διαμορφώσει η δεξιά (τεχνικά, επαγγελματικά, κλασικά, πολυκλαδικά).

Η εφημερίδα *Το Βήμα* προβάλλει κάποια από τα βιβλία του ΕΠΛ, όπως τα Μαθηματικά της Σταθούλας Καπετάνου και το βιβλίο της Β'ΕΠΛ για το μάθημα Οικολογία και Περιβάλλον, ενώ ο αρθρογράφος, Ν.Σ. Μάργαρης, μιλάει για τη δύναμη της φύσης³⁰. Αναφέρεται ακόμη η εισαγωγή στο ΕΠΛ του μαθήματος της Πληροφορικής. Παρουσιάζονται τρεις φορές κατά τη διάρκεια του έτους τα ποσοστά εισαγωγής (με εξετάσεις και χωρίς εξετάσεις) των υποψηφίων στις ανώτερες και ανώτατες σχολές καθώς και οι μονάδες εισαγωγής. Ο Φάνης Ι. Κακριδής ασκεί κριτική στον Αντ. Τρίτση, γράφει για «δήθεν διάλογο» με τους μαθητές του ΕΠΛ και ακολουθεί άρθρο του³¹ στο οποίο αναφέρει αλλαγές που δεν προχωρούν, για τα ΕΠΛ που «καρκινοβατούν» αντί να αναπτύσσονται. Ο Θεόφραστος Γέρου σε δημοσίευμα το οποίο στηρίζεται σε σχετική ομιλία του στη Θεσσαλονίκη, εκφράζει την ελπίδα ότι το ΕΠΛ θα είναι το σχολείο που θα επικρατήσει στο μέλλον. Συνεχίζοντας την ανάγνωση των δημοσιευμάτων για τα ΕΠΛ διαβάζουμε το προεκλογικό πρόγραμμα για την παιδεία, του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας και τη δήλωση του προέδρου της, Κωνσταντίνου Μητσοτάκη ότι δε θα καταργηθούν τα ΕΠΛ.

Στην *Καθημερινή* την ίδια περίοδο επισημαίνονται οι κινητοποιήσεις των μαθητών στην εκπαίδευση και δημοσιεύονται αιτήματα γονέων οι οποίοι ζητούν την επέμβαση του Εισαγγελέα. Στο ίδιο φύλλο της εφημερίδας διακρίνεται αναφορά μαθητή ΤΕΛ ο οποίος καταγγέλλει την υποβάθμιση του σχολείου του. Σε επόμενο άρθρο, αναφέρονται τα χρήματα που θα λάβει ο νέος υπουργός παιδείας Γ. Α. Παπανδρέου ως βοήθεια από τον Ανδρέα Παπανδρέου για να ξεκινήσει

26Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 16 Μαρτ. 1988.

27Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 17 Μαρτ. 1988.

28Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 6 Δεκ. 1988.

29Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 12 Μαΐου 1988.

30 Ν.Σ. Μάργαρη, «Τα πουλιά του Παγκρατίου», εφ. *Το Βήμα*, 14 Φεβρ. 1988.

31Εφ. *Το Βήμα*, 19 Ιουν. 1988.

το υπουργικό του έργο. Εντύπωση προκαλεί η αναφορά της εφημερίδας στο «κομματικό κατέλωμα», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, της συγκέντρωσης των μαθητών στις 21.12.88. Στο τέλος του έτους διαβάζουμε ότι οι εκπρόσωποι των σχολείων ψηφίζουν για την υποστήριξη στον αγώνα των καθηγητών.

Στις αρχές του ίδιου έτους, 1988 η εφημερίδα *Τα Νέα* παρουσιάζει τη διαδικασία πρόσβασης των αποφοίτων στα ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Το θέμα των απουσιών από τις καταλήψεις φαίνεται να διευθετείται με την αναπλήρωση των χαμένων ωρών διδασκαλίας, λύση του υπουργού Αντ. Τρίτση. Προβάλλεται και προτείνεται ως εξαιρετική η θεατρική παράσταση του ΕΠΛ Αθήνας στο θέατρο «Αυξεντίου» (14 και 15 Μαΐου). Διακρίνεται δημοσίευμα σχετικά με «επίθεση» του υπουργού προεδρίας και παιδείας Απόστολου Κακλαμάνη στην ΟΛΜΕ επειδή έσυρε 350.000 μαθητές και 50.000 εκπαιδευτικούς σε απεργία. Ο Αλέξης Δημαράς μιλάει για «ισοπέδωση προς τα κάτω», μιλάει για «ατολμία πολιτικών», που έγιναν αιτία για νοθεία και αποδυνάμωση των πολυκλαδικών. Ακολούθως σε αναφορές της εφημερίδας στα ΕΠΛ προβάλλονται: η επίσκεψη του Γ. Α. Παπανδρέου, υπουργού παιδείας στο ΕΠΛ Αιγάλεω, οι συναντήσεις της Ρ. Κακαλαμανάκη με τους διευθυντές των ΕΠΛ και η ανακοίνωση του Χ. Καστανίδη, υφυπουργού παιδείας ο οποίος υπόσχεται ότι θα δοθούν σύντομα τα βιβλία που λείπουν από τα σχολεία και τα ΕΠΛ.

Το έτος 1989, η εφημερίδα *Αυγή*, στις 25 Μαΐου παρουσιάζει πρόταση για το *Ενιαίο Λύκειο*³², δημοσιεύει πίνακες με τις επιδόσεις των υποψηφίων για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ και χαρακτηρίζει την εκπαίδευση «ταξική». Στις 23 Σεπτεμβρίου³³ η εφημερίδα παρουσιάζει την πρόταση της ΟΛΜΕ για το *Ενιαίο Λύκειο* και τη διάσταση απόψεων μεταξύ καθηγητών ΕΠΛ και ΟΛΜΕ. Οι καθηγητές των ΕΠΛ υποστηρίζουν ότι το ΥΠΕΠΘ στοχεύει στην κατάργηση των ΕΠΛ, επισημαίνουν μάλιστα την κατάργηση της ΟΕ των πολυκλαδικών από το υπουργείο παιδείας και τη ματαίωση των προγραμματισμένων επιμορφωτικών σεμιναρίων για τους καθηγητές. Λίγες ημέρες μετά (4.10.89) η εφημερίδα ανακοινώνει τη μεγάλη διαρροή μαθητών από τα ΕΠΛ στα ιδιωτικά τεχνικά λύκεια, ενώ στο τέλος του έτους 1.100 μαθητές του πολυκλαδικού Αθήνας, κάνουν έκκληση στην κυβέρνηση για ένα «δημοκρατικά οργανωμένο σχολείο».

Το *Βήμα*, το ίδιο έτος (όπως παρουσιάζεται και παραπάνω, εφ. Η *Αυγή*) μας δίνει τη διάσταση απόψεων μεταξύ της ΟΛΜΕ και των καθηγητών ΕΠΛ³⁴ για το *Ενιαίο Λύκειο*, παράλληλα το ΥΠΕΠΘ έχει μόλις δώσει οργανικές θέσεις στους καθηγητές των ΕΠΛ, δηλαδή ικανοποιεί ένα παλιό αίτημά τους, τώρα, που ξεκίνησε η συζήτηση για το *Ενιαίο Λύκειο*, το οποίο πρόκειται να αντικαταστήσει το πολυκλαδικό. Προβάλλονται επίσης οι υποτροφίες του ΙΚΥ σε μαθητές ΕΠΛ και ΤΕΛ, οι πρώτοι εθελοντές για «Βοήθεια στο σπίτι» από το ΕΠΛ Ηλιούπολης (12 πτυχιούχοι Πρόνοιας), η αύξηση των σχολείων (30 γυμνάσια, 4 εσπερινά γυμνάσια, 2 μουσικά γυμνάσια, 12 γενικά λύκεια, 4 ΕΠΛ με 20 κύκλους, 6 ΤΕΛ και 2 ΤΕΣ) και δίνονται στοιχεία για του εισακτέους σε ΑΕΙ και ΤΕΙ.

32Βλ. εφ. *Η Αυγή*, 25 Μαΐου 1989.

33Επισημαίνεται η ήττα του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου 1989.

34Βλ. εφ. *Το Βήμα*, 2 Απρ. 1989.

Η Καθημερινή δημοσιεύει άρθρο με στοιχεία για το κόστος των σχολικών βιβλίων. Ο πρώην υπουργός παιδείας, Γεώργιος Ράλλης³⁵ σε άρθρο του μιλάει για κομματικό έλεγχο της κυβέρνησης στην εκπαίδευση (ισχυρίζεται ότι επιβλήθηκε με συγκεκριμένη ιδεολογία μέσα από τα σχολικά βιβλία : Ιστορία Α΄ λυκείου, Οικονομία Β΄ ΕΠΛ). Ακολουθεί άρθρο του προέδρου της ΟΛΜΕ³⁶ στο οποίο γίνεται λόγος για μέτρα που πρέπει να ληφθούν στην παιδεία και αναφέρεται στον «έναν τύπο λυκείου»³⁷ χωρίς να διευκρινίζει ποιος θα είναι.

Στα *Νέα* το Φεβρουάριο του ίδιου έτους, διαβάζουμε την πρόταση του Συνασπισμού (τη διατυπώνει η εκπρόσωπός του Μαρία Δαμανάκη) μιλάει για δύο ριζικά διαφορετικούς τύπους λυκείων (ΕΠΛ και Ενιαίο Λύκειο). Η εφημερίδα προβάλλει πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις των πολυκλαδικών λυκείων, διακρίσεις σε αγώνες αθλητικούς κτλ. Δημοσιεύονται και εδώ τα νέα σχολεία που ιδρύει το ΠΑΣΟΚ (βλ. παραπάνω) λίγο πριν χάσει την εξουσία³⁸ καθώς και τις επιδόσεις των μαθητών στις εξετάσεις. Ο Γεωργ. Κυριαζόπουλος με σχετικό άρθρο απαντά στον Κ. Γεωργουσόπουλο λέγοντας ότι συμφωνεί να μετατραπούν όλα τα λύκεια σε πολυκλαδικά αφού αξιολογηθούν και βελτιωθούν³⁹. Σε άλλο δημοσίευμα ο νέος υπουργός παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλος φαίνεται να είναι αντίθετος με 2.500 καθηγητές ΕΠΛ. Ο πρόεδρος της ΟΛΜΕ, Δημήτρης Μπαλωμένος, όπως συμπεραίνουμε από τα δημοσιεύματα, στηρίζει τις επιλογές του νέου υπουργού και καλεί τους καθηγητές ΕΠΛ σε διάλογο. Διαβάζουμε ακόμη την πληροφορία ότι ο νέος υπουργός παιδείας διαθέτει 22 εκατομμύρια δρχ. για τη λειτουργία των προαιρετικών μαθημάτων στα ΕΠΛ κατά τη διάρκεια του σχ. έτους 1989-90. Στη συζήτηση που οργανώνει η ΟΛΜΕ (30.10.89) ακούγονται οι απόψεις των κομμάτων, ενώ ο μαθητής Λεωνίδας Αντωνόπουλος (ΕΠΛ Αθήνας) με αφορμή την ανάδειξη των 15μελών συμβουλίων μιλάει για κομματικοποίηση στα σχολεία. Στο τέλος του έτους η εφημερίδα προβάλλει την ετήσια έκθεση βιβλίου του ΕΠΛ Αθήνας με τη συμμετοχή του Συλλόγου Εκδοτών Βιβλιοπωλών Αθήνας, της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Εκδοτών Βιβλιοπωλών και της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών.

Το έτος 1990 η εφημερίδα *Το Βήμα* αναφέρει το ποσό 29 δισεκατομμυρίων δρχ. το οποίο διατίθεται από την ΕΟΚ για ενίσχυση των ειδικοτήτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ΕΠΛ-ΤΕΛ-ΤΕΣ), πρόκειται για ειδικότητες που ζητά η αγορά εργασίας και αφορούν 325.000 άτομα. Σε άρθρο της Συλβάνας Ράπτη⁴⁰ παρουσιάζεται μείωση του αριθμού των μαθητών στα Γενικά Λύκεια και αύξηση στα ΕΠΛ, ΤΕΛ και ΤΕΣ.

35Βλ. εφ. *Η Καθημερινή*, 22 Οκτ. 1989.

36Βλ. εφ. *Η Καθημερινή*, 1 Νοεμβ. 1989.

37 Παρατηρούμε ότι η ΟΛΜΕ δε μιλάει από εδώ και στο εξής για καθιέρωση ή γενίκευση του ΕΠΛ, όπως μέχρι τώρα έκανε, αλλά για «έναν τύπο λυκείου». Σε ποιο «τύπο» λυκείου αναφέρεται;

38Βλ. εφ. *Τα Νέα*, 25 Μαΐου 1989.

39Εφ. *Τα Νέα*, 29 Ιουλ. 1989.

40Εφ. *Το Βήμα*, 19 Αυγ. 1990.

Η εφημερίδα *Καθημερινή* σε σειρά άρθρων στα μέσα Ιουλίου παρουσιάζει την έναρξη των εξετάσεων που γίνονται με χρονική καθυστέρηση λόγω των καταλήψεων και συνεχίζει καταγγέλλοντας γι' αυτό το ΠΑΣΟΚ, ενώ ο υπουργός Β. Κοντογιαννόπουλος αναφέρει ότι θα ληφθούν μέτρα για την κάλυψη των χαμένων ωρών διδασκαλίας. Το Δεκέμβρη του ίδιου έτους διαβάζουμε για τη «δημιουργία ενός γενικού τύπου λυκείου» και την κατάργηση του διαχωρισμού σε ΓΛ και ΤΕΛ. Παράλληλα δημοσιεύονται φωτογραφίες και σχόλια από τις καταλήψεις στα ΕΠΑ.

Τα Νέα, τέλος, παρουσιάζουν διαμαρτυρία του 15μελούς συμβουλίου του ΕΠΑ Αθήνας για την απόφαση να γίνει παιδικός σταθμός ο χώρος άθλησης των μαθητών του ΕΠΑ και άλλων σχολείων. Δημοσιεύονται φωτογραφίες, συνεντεύξεις και άρθρα για τις καταλήψεις στα ΕΠΑ όλης της χώρας, ενάντια στο πολυνομοσχέδιο του υπουργού Β. Κοντογιαννόπουλου. Στις 9 Δεκεμβρίου γονέας μαθητή του ΕΠΑ Ν. Φιλαδέλφειας ισχυρίζεται ότι το 10 % των μαθητών παρεμποδίζει τη λειτουργία του σχολείου⁴¹. Ανακοινώσεις για πολιτιστικές εκδηλώσεις στα ΕΠΑ και επαινετικά σχόλια για τα σχολεία αυτά από ανθρώπους των γραμμάτων, διακρίνουμε στα δημοσιεύματα της εφημερίδας⁴².

Γενικά πρέπει να πούμε ότι η εικόνα των πολυκλαδικών σχολείων μέσα από τον Τύπο της πρώτης δεκαετίας της λειτουργίας τους είναι αντιπροσωπευτική, κυρίως για τον τρόπο που λειτούργησαν, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν, αλλά και τη θετική απήχηση που αυτά είχαν στους μαθητές και την κοινωνία γενικά. Όπως φαίνεται η επιτυχία τους οφείλεται στις συντονισμένες προσπάθειες των ανθρώπων που τα δημιούργησαν, τα στήριξαν, αλλά και όσων τα λειτούργησαν. Γεγονός όμως είναι ότι κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους δεν υλοποιήθηκε κάποια από τις προτάσεις ή τα αιτήματα για τη βελτίωση και την παγίωση της λειτουργίας τους. Αντίθετα, το πολυκλαδικό λύκειο παρέμεινε ένα σχολείο σε πειραματική λειτουργία για 13 χρόνια έως ότου μια νέα εκπαιδευτική μεταρρύθμιση το κατήργησε.

Από το έτος 1984, έτος λειτουργίας του πολυκλαδικού λυκείου, μέχρι το έτος 1988 μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικοί, αλλά και το συνδικαλιστικό όργανο των καθηγητών (ΟΛΜΕ) ζητούν την καθιέρωση του πολυκλαδικού, ως μοναδικού τύπου λυκείου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από το έτος 1988 όμως, η στάση της ΟΛΜΕ διαφοροποιείται, μιλάει για το «Ενιαίο Λύκειο». Παράλληλα παρατηρούμε ότι το ΤΕΛ «στέκεται» ανταγωνιστικά απέναντί του, προβάλλοντας αιτήματα όπως, ισοτιμία των πτυχίων μεταξύ ΕΠΑ - ΤΕΛ και κατάργηση του τέταρτου έτους φοίτησης (έτος ειδίκευσης) στο ΕΠΑ.

Μια διαφορετική αντιμετώπιση από την πολιτεία προς το σχολείο αυτό διακρίνουμε από το έτος 1989. Βλέπουμε δημοσιεύματα στα οποία αντιπαράκειται ο υπουργός παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλος με τους καθηγητές του ΕΠΑ. Παράλληλα ο πρόεδρος της ΟΛΜΕ στηρίζει τις επιλογές του συγκεκριμένου υπουργού. Δημοσιεύματα μιλούν για έναν μόνο τύπο σχολείου στη δεύτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τον όρο «Ενιαίο Λύκειο». Αποκαλείται «Ενιαίο» ώστε να αποφευχθούν οι πιθανές αντιδράσεις για την προγραμματισμένη, όπως φάνηκε,

41Εφ. *Τα Νέα*, 7 Δεκ. 1990.

42Βλ. εφ. *Τα Νέα*, 12 Μαΐου 1990, βλ. και 16 Μαΐου 1990, ίδια εφημερίδα.

κατάργηση του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου. Όλα αυτά συμβαίνουν μετά από μια σειρά καταλήψεων στα ΕΠΑ, όπου πολλές φορές βλέπουμε, ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένα αιτήματα για τη βελτίωση της λειτουργίας του ΕΠΑ, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στις πρώτες κινητοποιήσεις των ΕΠΑ (βλ. κινητοποιήσεις στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του ΕΠΑ).

Η αρχή, για το τέλος του θεσμού, ο οποίος παρέμεινε στο πειραματικό στάδιο της λειτουργίας του επί δεκατρία χρόνια, έχει ξεκινήσει μετά το 1988. Αυτά συμβαίνουν, ενώ οι πολιτικοί προεκλογικά υπόσχονται την ίδρυση ΕΠΑ, επειδή η κοινωνία πιέζει προς αυτή την κατεύθυνση. Ο θεσμός αξιολογείται από το ΥΠΕΠΘ και χωρίς να γίνει καμιά ανατροφοδότηση, με βάση τα συμπεράσματα της αξιολόγησής, καταργείται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Cohen Louis, Manion Lowrence, Morrison Keith, *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, Νέα συμπληρωμένη και αναθεωρημένη έκδοση*, μτφρ. Σταύρος Κυρανάκης, Ματίνα Μαυράκη, Χρυσούλα Μητσοπούλου, Παναγιώτα Μπιθαρά, Μαρία Φιλοπούλου, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2008.

Καλοφωλιάς Αλέξανδρος, «Το ΕΠΑ, Σχεδιασμός, Εκπαιδευτική πραγματικότητα, Προοπτικές», *Εισήγηση από το πρώτο σεμινάριο των καθηγητών των ΕΠΑ*, εκδ. ΥΠΕΠΘ, 27-28 Αυγούστου 1984.

Καλοφωλιάς Αλέξανδρος, «Ενιαία η γλώσσα, ενιαία και η διδασκαλία της», εφ. *Ελευθεροτυπία*, 1-12-1986.

Καλοφωλιάς Αλέξανδρος, «Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο. Μια κριτική επισκόπηση της μέχρι σήμερα πορείας του», π. *Εκπαίδευση και επάγγελμα*, τόμ. 3, εκδ. Ίων, Οκτώβριος 1991-Νοέμβριος 1992.

Καλοφωλιάς Αλέξανδρος, «Το 'Ενιαίο' Λύκειο και η ενιαία σιωπή», εφ. *Ελευθεροτυπία*, 10 Σεπτεμβρίου 1997.

Καλοφωλιάς Αλέξανδρος, «ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ-Μια αναδρομή χρήσιμη στη σημερινή συγκυρία», π. *Νέα Παιδεία*, τχ.134, Αθήνα 2010.

Κασσωτάκης Μιχάλης, «Σχολικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός των μαθητών και το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο : Μια προσπάθεια αξιολόγησής τους», π. *Εκπαίδευση και επάγγελμα*, τόμ. 3, εκδ. Ίων, Οκτώβριος 1991-Μάρτιος 1992.

Κασσωτάκης Μιχάλης, *Από το Πολυκλαδικό στο Ενιαίο Λύκειο*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1997.

Μπουζάκης Σήφης, «Το ενιαίο σχολείο: Προβληματική, διεθνής εμπειρία, προοπτικές», π. *Νεοελληνική Παιδεία*, τχ. 16, Αθήνα 1989.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΥΠΕΠΘ, *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο*, Αθήνα Μάιος 1984.

ΥΠΕΠΘ, Απόστολος Κακλαμάνης, «Προσφώνηση από τον Υπουργό Απόστολο Κακλαμάνη», *Εισηγήσεις-Από το πρώτο σεμινάριο των καθηγητών των Ενιαίων Πολυκλαδικών Λυκείων*, Αθήνα 27-28 Αυγούστου 1984.

ΥΠΕΠΘ, *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (Τι είναι-Πού αποβλέπει-Πώς λειτουργεί)*, Δεύτερη έκδοση, Αθήνα 1985.

ΥΠΕΠΘ, *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο*, 3^η έκδοση, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1987.

ΥΠΕΠΘ, *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο*, 5^η έκδοση, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1995.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

Γεωργιάδης Νίκος, *Διαμόρφωση και Εφαρμογή της Κρατικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής: Η περίπτωση του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ)*, διδακτορική διατριβή, ΕΚΠΑ, 2001.

Κωτούλα Μαρία, *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο: Μια καινοτομία από τη σκοπιά των εκπαιδευτικών*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1998.

Pigiaki Kalliope, *Effecting Change in Education: The Introduction of Comprehensive Lycea in Greece – A Case Study*, University of Southampton, στο <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/11636#page/6/mode/2up>, από 27- 3-2000.

Samouilidi, Maria, *Evaluation of the organizational effectiveness of the Integrated Multifarious Lyceum in Greece: A process approach*, University of Hall, May, 1995.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Η Αυγή (1983-1990).

Το Βήμα (1983-1990).

Η Καθημερινή (1983-1990).

Τα Νέα (1983-1990).